

Висоцька Христина Олегівна

студентка

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Высоцкая Христина Олеговна

студентка

Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

Visotska Christina

Student of the

Yaroslav Mudryi National Law University

Науковий керівник:

Гальцова Олена Володимирівна

кандидат юридичних наук,

асистент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ЩОДО МОТИВУ ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ ПРИ ВЧИНЕННІ ТЕРОРИЗМУ

ОТНОСИТЕЛЬНО МОТИВОВ ЛИЧНОСТИ ПРЕСТУПНИКА ПРИ СОВЕРШЕНИИ ТЕРРОРИЗМА

ABOUT THE MOTIVES OF THE PERPETRATOR IN THE COMMISSION OF TERRORISM

Анотація. У тезах розглянуті причини, передумови та проміжні цілі терористичної діяльності. Встановлено основні мотиви сучасних терористів, що є необхідним для визначення правильних засобів протидії цьому явищу.

Ключові слова: причини та цілі тероризму, мотивація терористів, опосередковані жертви тероризму.

Анотация. В тезисах рассмотрены причины, предпосылки и промежуточные цели террористической деятельности. Установлены основные мотивы современных террористов, что необходимо для определения правильных средств противодействия этому явлению.

Ключевые слова: причины и цели терроризма, мотивация террористов, опосредствованные жертвы терроризма.

Summary. In theses examined reasons, preconditions and intermediate goals of terrorism. The basic motives of modern terrorists, which are necessary to determine correct instrumentalities of counteracting this phenomenon, are established.

Key words: reasons and goals of terrorism, motivation of terrorists, indirect victims terrorism.

Події, що відбуваються у всьому світі, свідчать про широкомасштабні випадки вчинення тероризму, що підтверджується даними ООН за останні 15 років. Його небезпека полягає у тому, що суб'єкти суспільних відносин не захищені повноцінно від цього негативного явища і тому перебувають у постійному ризику. Не дарма ООН вважає боротьбу зі злочинністю і тероризмом глобальною проблемою, оскільки їх небезпека несе загрозу

всьому людству. Саме тому для вирішення цієї проблеми і необхідне більш детальне її дослідження.

Більшість вітчизняних вчених присвятили даній проблемі свої наукові праці, щоб обрати ефективні шляхи протидії тероризму, зокрема, особливої уваги заслуговує вивчення мотивів вчинення цього злочину, які у свою чергу виникають на підставі передумов і причин вчинення злочину. І це не випадково, адже за словами Б. М. Головкина, причина не лише

передусе наслідку в часі, а необхідно (закономірно) породжує настання результату [1].

О. М. Костенко зазначає, що будь-який фактор, що трансформує волю людини в стан сваволі, а свідомість перетворює на стан ілюзій, породжуючи взаємодію цих станів, є причиною тероризму [4, с. 180]. Крім того, велика кількість науковців дотримуються думки, що саме соціальний конфлікт лежить в основі вчинення тероризму. Адже світова економіка все більше обмежує інтереси середнього класу, що не може бути не відчутним для цього чисельного прошарку населення [9, с. 463]. Проте є й низка інших причин, які так чи інакше впливають на вчинення тероризму:

- а) нерозв'язаність соціальних і національних проблем, що мають для конкретної відповідної групи осіб суттєве значення, пов'язане з її самооцінкою, світосприйняттям, звичаями та традиціями;
- б) існування, як правило, таємних організацій, зокрема релігійних і сектантських, які наділяють себе магічними й месіанськими здібностями, виробляють єдино правильне, на їхню думку, вчення порятунку людства, при формуванні якого спирались на власні релігійні переконання;
- в) невирішеність фінансових й економічних питань при здійсненні політики органами державної влади, не підтримання та налаштованість на її зміну;
- г) принизливе ставлення та порушення прав і свобод певної соціальної, національної чи релігійної групи;
- д) бажання продемонструвати іншій національній, релігійній чи соціальній групі свою перевагу;
- е) великий дисбаланс у життєвому рівні різних верств населення;
- ж) відсутність самореалізації [9, с. 463–465].

Зазвичай сам терористичний акт не призводить до досягнення декларованих злочинцями цілей, частіше це лише привід для демонстрації терористами своїх вимог і можливостей. Тому варто дослідити проміжні цілі терористичної діяльності. Однією з них є залякування населення і полягає в створенні обстановки страху, неспокою, пригнічення з метою впливу на прийняття певного рішення або відмови від нього органами державної влади, оскільки при тиску на них, терористи хочуть змінити алгоритм соціального управління, внаслідок не підтримання існуючого ладу [6, с. 150]. Тобто, тероризм в цьому аспекті виступає процесом нав'язування громадянському суспільству, незалежно від принципів його організації, нового зазначеного вище алгоритму або його примусового корегування шляхом погрози чи проведення антисуспільних дій, які здатні спричинити широкий резонанс у населення через появу «візуального» страху. І тут масштаби цього управління дуже різняться, адже це може мати місце як всередині організованої групи чи трудового колективу, так і в світі.

Також однією із мети вчинення тероризму є насильство та приниження осіб, які виступають засо-

бами та способами його реалізації, на яких здійснюється психологічний вплив конкретної події чи обстановки, що склалася. Адже численні жертви починають відчувати страх, що і «живить» амбіції злочинців, що виступає своєрідною «компенсацією» з боку суспільства для них [7, с. 289]. Вказане і підтверджує думки учених про наявність поділу цілей у тероризмі на кінцеві (генеральні) та проміжні, де перші визначають спрямованість дій, а останні окреслюють засоби для їх досягнення [6, с. 151].

Крім того до перших також належать порушення громадської безпеки, провокація воєнного конфлікту чи міжнародного ускладнення [5, с. 150]. До того ж Рижов І. М. виділяє серед них існуючу необхідність вирішення соціальних конфліктів між системою соціального управління та інших суспільством.

Оскільки відношення «мотив — мета» виступає своєрідним вектором, що визначає інтенсивність та спрямованість злочинної діяльності, тому досягнення терористом цілей є своєрідним «переходом» на наступний рівень продуманого ним шляху.

На думку професора І. В. Лебедева, важливими є стереотипи поведінки та установки осіб, які вчиняють тероризм, які ґрунтуються на світогляді особи, інтересах, соціальних орієнтаціях, навичках, звичках, уміннях. Адже саме перші є основою для формування мотивів, які є багаторівневими та неоднозначними [3, с. 295–296]. Серед найпоширеніших мотивів, що виникають у свідомості терористів, можуть бути:

- 1) раціональний мотив — у якому терор трактується як ефективний інструмент політичної діяльності;
- 2) ідеологічний мотив, згідно якого терор виступає певною зброєю регуляції соціальних процесів;
- 3) корисливий мотив, оскільки злочинці розглядають цю діяльність як звичайну роботу. А як і будь-яка робота, вона потребує фінансового забезпечення а може виступати способом добування засобів для існування або для продовження терористичної діяльності. Тобто особа виконуючи вказані їй завдання, бажає заробити кошти, що по суті наближає таких терористів до найманих вбивць [3, с. 298];
- 4) перетворення та активної зміни світу, які пов'язані з наполегливими намаганнями покращити його;
- 5) привабливості терору та зацікавленості ним як сферою дії. Трапляється, що для певних осіб, особливо забезпечених і освічених, тероризм виступає як незвична та нова сфера занять, яка зацікавлює ризиком, тонкощами та підготовкою [2, с. 251].

Важливим є те, як відповідають на питання, про пояснення власних дій не іншим особам, а перш за все, собі самому терористи, оскільки саме в цій інформації й містяться найбільш важливі мотиви їх діяльності. Аналізуючи їх відповіді, можна визначити, що вони прагнуть до наявності власної влади, щоб

керувати людьми. Також внаслідок цього злочинці утверджують себе та свою особистість, чинять вплив на свідомість людей, підкреслюючи свою зверхність над ними. Більш того, створюючи небезпечне середовище для існування людей, терористи починають керувати їх волею, чим у свою чергу порушують право на безпеку. Тому ті засоби та способи, які вони обирають при вчиненні тероризму, слугують лише для демонстрації їх власної сили. У більшості випадків терористи не прагнуть безіменності, вони завжди охоче беруть на себе відповідальність за вчинені дії. Отже терористи прагнуть продемонструвати світовій спільноті, що вони поважають лише один керівний принцип — закон відсутності та ігнорування всіх норм суспільної моралі [5, с.102]. Фактично вони вважають, що суспільство не дозволить їм надалі реалізувати закладені, в них можливості, які вони в собі прослідковують, та вони можуть «піти в небуття» невідомими [2, с. 250]. Таким чином «особливий» тип правосвідомості конкретних терористів, який передбачає визнання тільки їхніх власних прав світогляду і свідчить про нехтування правами інших людей, усе це негативно впливає на людство [9, с. 465].

Особи, які вчиняють терористичні злочини, зазвичай, спочатку залучені до тих чи інших соціальних конфліктів, які мають політичний, економічний, расовий, моральний чи міжконфесійний характер. Проте не всі учасники цих явищ і подій стають злочинцями, а лише ті, які через свою деструктивну правосвідомість та вплив соціальної культури, стають людьми з соціальною патологією, тобто є соціопатичними [4, с.181].

Отже, оскільки тероризм набуває глобального значення, від держав і світового співтовариства вимагається продуманих, активних і свідомих дій щодо осіб, які вчиняють тероризм з дослідженням та урахуванням їх мотивів, які є ключовими в основі досліджуваних злочинів. Саме вони визначають їх характер та на підстав цього потрібно вжити негайних та ефективних заходів щодо їх попередження. Адже це негативне транснаціональне явище несподівано проявляє себе саме там, де його найбільше очікують та загострює потребу в розробці нових і ефективних засобів протидії як передумовам виникнення тероризму, так і попередження, недопущення та вчасного подолання терогенних ситуацій.

Література

1. Головкін Б. М. Причинність у системі детермінації злочинності / Б. М. Головкін // Теорія і практика правознавства. — 2014. — Вип. 1. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2014_1_24
2. Канцір В. С. Спонукальні мотиви злочинної поведінки терористів / В. С. Канцір // Часопис Київського університету права. — 2011. — №3. — С. 249–252.
3. Канцір В. С. Спонукальні мотиви терористичної діяльності / В. С. Канцір // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна: збірник наукових праць / головний редактор М. Й. Варій. — Львів: ЛьвДУВС, 2012. — Вип. 1. — С. 294–303.
4. Костенко О. М. Тероризм: поняття, причини, умови, профілактика / О. М. Костенко // Протидія терористичній діяльності: міжнародний досвід і його актуальність для України: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (30 вересня 2016 року). — К.: Національна академія прокуратури України, 2016. — С. 179–181.
5. Леонов Б. Д. Кримінологічний аналіз сучасного тероризму / Б. Д. Леонов // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). — 2011. — Вип. 25–26. — С. 100–107.
6. Мокляк В. В. Сучасний тероризм як соціальне явище: сутність та форми прояву [Електронний ресурс] / В. В. Мокляк // Проблеми законності. — 2016. — Вип. 135. — С. 147–156.
7. Радзієвський Р., Іванушкін Є. Міжнародний тероризм. Психологічні аспекти тероризму / Р. Радзієвський, Є. Іванушкін // Протидія терористичній діяльності: міжнародний досвід і його актуальність для України: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (30 вересня 2016 року). — К.: Національна академія прокуратури України, 2016. — С. 288–290.
8. Рыжов И. Н. Некоторые аспекты криминологической сущности терроризма.: зб. матеріалів «круглого столу» [«Міжнародна криминологія: стан та перспективи»] / Б-ка журналу «Юридичний вісник»; за ред. М. П. Орзіха, В. Ф. Антипенка. — Одеса: Фенікс, 2010. — С. 121–126.
9. Сукмановська Л. М. Щодо причин виникнення та поширення тероризму / Л. М. Сукмановська // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. — 2014. — Вип. 2. — С. 460–470.